

RELIGINĖ ĮVAIROVĖ LIETUVOS ŽINIASKLAIDOJE

Naujųjų religijų tyrimų ir informacijos centras
Vilnius, 2014

Knygos išleidimą remia:

Elektroninis leidinys „Religinė įvairovė Lietuvos žiniasklaidoje“

Sudarytoja: dr. Milda Ališauskienė

Kalbos redaktorė: Renata Endzelytė

Viršelio ir maketo autorius: Virgaudas Minialga

Leidėjas: VšĮ Naujųjų religijų tyrimų ir informacijos centras, adresas susirašinėjimui: Traidienio 10-1, Vilnius LT-08119

Nuotraukų autoriai:

- © Ieva Budzeikaitė – Krišnos sąmonės organizacija, Stačiatikiai, Judėjų religinė bendruomenė.
- © Ramūnas Guiga – Krišnos sąmonės organizacija, Jehovos liudytojų religinės bendrijos naujų narių krikštas
- © Vidmantas Balkūnas – Senovės baltų religinės bendruomenės krivio Jono Trinkūno laidotuvės.
- © Zita Stankevičienė – Romos katalikai Žolinės šventės akimirkos.
- © Aurelija Arlauskienė – Evangelikų reformatų 430 metų jubiliejus Salamiestyje ir Kapinių šventės akimirkos.

TURINYS

PRATARMĖ	5
Daiva Červokienė TOTORIŲ NAMUOSE DAŽNAI PAMATYSI VYTAUTO DIDŽIOJO PORTRETĄ	8
Rita Briedienė BOBRIŠKIS: TARYTUM IŠ ČIA KAS BŪTŲ SENTIKIUS IŠVAREŠ	12
Mindaugas Jackevičius SOCIOLOGĖ: MOKYKLOSE REIKIA RELIGINIO ŠVIETIMO, KAD VAIKAS, ATĖJUS LAIKUI, PATS PASIRINKTŲ RELIGIJĄ	16
Daiva Červokienė LIETUVOS STAČIATIKIAI IR ŠV. NIKOLAJAUS STEBUKLADARIO CERKVĖ ŠIANDIEN	20
Dalia Karpavičienė SENTIKIAI: SVARBIAUSIA BŪTI DORU ŽMOGUMI	24
Eglė Samoškaitė ISLAMĄ PRIĖMĘS LIETUVIS: MUSULMONAMS MOTERIS – KAIP ANGLIJOS KARALIENĖ	28
Povilas Sigitas Krivickas IŠSAUGOJĘS SVARŲ KŪRĖJO ŽĖRESĮ	34

PRATARMĖ

Religinės įvairovės pažinimas ir priėmimas Lietuvoje tampa vis aktualesne socialine problema. Visuomenę veikiant globaliems procesams susiformavusi ir viešojon erdvėn iškilusi kultūrinė ir religinė įvairovė tampa neišvengiama. Religinės įvairovės vaizdavimas tampa rimtu iššūkiu žiniasklaidai, kuri, kaip ir dauguma šalies piliečių, vis dar stereotipiškai tapatina religinį Lietuvos visuomenės gyvenimą su vienos religinės bendruomenės gyvenimu. Tačiau kas penktas Lietuvos gyventojas nelaiko savęs Romos kataliku. Empirinių tyrimų duomenys atskleidžia egzistuojančią įvairovę pačios katalikų bendruomenės viduje. Šalyje iš viso veikia per 60 įvairių religinių tradicijų ir jų atšakas reprezentuojančių religinių bendruomenių. O viešojoje erdvėje gana dažnai vis dar kalbama tik apie vieną religinę bendruomenę.

Naujųjų religijų tyrimų ir informacijos centras bei Lietuvos žurnalistų sąjunga, įvertinę situaciją dėl religinės įvairovės atspindėjimo Lietuvos žiniasklaidoje 2013–2014 m., nusprendė sujungti pajėgas ir įgyvendinti projektą „Religinės įvairovės pažinimas ir sklaida Lietuvoje“. Šio projekto tikslas – supažindinti visuomenę su Lietuvos religine įvairove, skatinti žmogaus teisių pažinimą bei jų sklaidą religijų srityje. Projekto svarbą įžvelgė ir finansavimą skyrė Europos ekonominės erdvės finansinio mechanizmo NVO programa (www.nvoprograma.lt).

Vienas iš projekto uždavinių – supažindinti Lietuvos žiniasklaidoje dirbančius žurnalistus su religinės įvairovės problema, paskatinti juos domėtis šia problema ir surengti konkursą geriausiai religinę įvairovę vaizduojančiam straipsniui ir fotografijai ar jų ciklui. Komisija, įvertinusi konkursui, vykusiam 2014 m. kovo–balandžio mėnesiais, pateiktus darbus, atrinko prizininkus ir straipsnius, kurie turėtų patekti į šį leidinį. Geriausiai religinę įvairovę atspindinčio straipsnio konkurso nugalėtojai išsidėstė tokia tvarka:

I vietą užėmė Daivos Červokienės straipsnis „Totorių namuose dažniausiai pamatysi Vytauto Didžiojo portretą“;

II vietą užėmė Ritos Briedienės straipsnis „Babriškis: tarytum iš čia kas būtų sentikius išvaręs“;

III vieta skirta Mindaugo Jackevičiaus straipsniui „Sociologė: mokyklose reikia religinio švietimo, kad vaikas, atėjus laikui, pats pasirinktų religiją“.

Geriausiai religinę įvairovę vaizduojančios fotografijos konkurso nugalėtojai išsidėstė tokia tvarka:

I vieta – Ieva Budzeikaitė už fotografijų ciklą „Lietuvos žydų bendruomenė“;

II vieta – Ramūnas Guiga už fotografijų ciklą „Krišnos sąmonės organizacija“;

III vieta – Vidmantas Balkūnas už fotografijų ciklą „Lietuvos senovės baltų tikėjimo bendruomenės vyriausiojo krivio laidotuvės“.

Šiame leidinyje rasite visus darbus – tiek konkurso nugalėtojus, tiek kitus, kurie konkurso komisijai pasirodė verti publikavimo. Pirmiausia publikuosime konkursą nugalėjusius straipsnius, vėliau kitus konkurse dalyvavusius straipsnius. Visos fotografijos leidinyje pateikiamos atsitiktine tvarka. Tikimės, kad leidinys bus įdomus ir vertingas savo žiniomis visiems, besidomintiems religijomis Lietuvoje. Tikimės, kad konkurso įvertinimai paskatins žurnalistus ir spaudos fotografus ir ateityje domėtis religinės įvairovės problema, vaizduoti ją ir keisti Lietuvos visuomenėje nusistovėjusius neigiamus stereotipus įvairių religinių bendruomenių atžvilgiu.

Pabaigoje norėtume padėkoti visiems, prisidėjusiems prie sėkmingo šio projekto įgyvendinimo, – Dainiui Radzevičiui ir Rasai Liškauskaitei iš Lietuvos žurnalistų sąjungos, Donatui Glodeniui ir Rasai Kraulėdaitei iš Naujųjų religijų tyrimų ir informacijos centro, doc. dr. Kristinai Juraitei iš Vytauto Didžiojo universiteto, Birutei Sabatauskaitei iš Lietuvos žmogaus teisių centro, fotografei Monikai Požerskytei bei 15min.lt vyr. redaktoriaus 1-ajam pavaduotojui Raimundui Celencevičiui.

Projekto vadovė
dr. Milda Ališauskienė

TOTORIŲ NAMUOSE DAŽNAI PAMATYSI VYTAUTO DIDŽIOJO PORTRETĄ

DAIVA ČERVOKIENĖ

Totoriai – gilią istoriją Lietuvoje turinti tautinė bendrija, Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje įkurdinta dar Vytauto Didžiojo 1397 metais. Didesnės totorių gyvenvietės, įkurtos netoli Vilniaus ir Trakų, saugojo sostinę iš vakarų bei pietų pusės nuo kryžiuočių. Totoriams einant karo tarnybą, jie buvo apdovanoti žemėmis ir bajorų privilegijomis, galėjo nevaržomai išpažinti savo religiją, statydintis mečetes. Tačiau ar daug mes, lietuviai, žinome apie jų papročius, tradicijas, religines apeigas? Apie tai kalbėjomės su Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininku dr. Adu Jakubausku ir Lietuvos totorių etnokultūrinio buities muziejaus sumanytoja Liucija Gaidukevičienė.

Lietuvoje – apie 3 000

Sovietmečiu totorių dvasinė kultūra ir religija stipriai apnyko. Iš keturių Lietuvoje likusių mečečių trys buvo uždarytos, išliko tik viena – Raižiuose. 1988 metais buvo įkurta Lietuvos totorių kultūros draugija, ėmė busti ir visuomeninė kaimo bendruomenių veikla, vėliau atkurtas Lietuvos musulmonų sunitų dvasinis centras muftijatas, atnaujintos mečetės Raižiuose, Keturiasdešimties Totorių kaime, Nemėžyje ir Kaune, į kurias melstis renkasi visi Lietuvoje gyvenantys musulmonai.

Lietuvoje gyvena apie 3 000 totorių. Jie išsaugojo pagarbą Vytautui Didžiajam, dažnas namuose turi jo portretą, iki Antrojo pasaulinio karo jį buvo galima išvysti kone kiekvienoje šeimoje greta gražiai įremintų kaligrafiškų Korano ištraukų.

Beje, po Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos sparneliu buriasi ir Lietuvoje gyvenantys kitų tautybių musulmonai: kazachai, uzbekai, turkai.

Didžiosios šventės

Islame didžiosios šventės skaičiuojamos pagal mėnulio kalendorių, todėl kasmet pasislenka dvejomis savaitėmis atgal. Totoriams ypač svarbios pasninko pabaigos – Ramadan Bairam – ir aukojimo – Kurban Bairam – šventės.

Per Ramadaną, 30 dienų nuo saulės patekėjimo

ir laidos, draudžiama valgyti ir gerti, rūkyti. Valgyti galima tik saulei nusileidus. Šias dienas ypatingas dėmesys skiriamas maldoms, Korano skaitymui, gyvenimo apmąstymui, vargšų šelpimui, geriems darbams. Stengiamasi nieko nesmerkti, neapkalbėti. „Islame nėra išpažinties, ilgas pasninkas yra tam, kad žmogus apmąstytų savo gyvenimą, visapusiškai apsisvalytų. Kitaip žmogus negali suprasti neturtinųjų, kitų nelaimėlių“, – sako A. Jakubauskas.

Ar šiandien totoriai laikosi Ramadano reikalavimų? „Kai kurie laikosi tikro pasninko 30 dienų, kiti – tik modifikuoto: pasninkauja po 3 dienas Ramadano pradžioje, viduryje ir pabaigoje, yra jo atsakiusių“, – sakė A. Jakubauskas ir L. Gaidukevičienė, neslėpdami, kad pasninkauti pakankamai sunku, ypač Ramadano pradžioje. Lengviau pasninkauti žiemą, kai šviesus paros laikas tėra 6 valandos, vasarą – itin sunku.

Pasibaigus pasninkui, ateina dvasinis apsilavimas, ramybė, susikaupimas ir trijų dienų Ramadan Bairam, kai žmonės gausiai vaišinasi tradiciniais totoriškais patiekalais.

„Apsilankę mečetėje totoriai eidavo vieni pas kitus į svečius. Atsimenu, močiutė iškepė 7–8 didelius šimtalapius, kelioms dienoms privažiuodavo daugybę svečių. Tai buvo tautos bendrumo pojūtis“, – sakė A. Jakubauskas.

Totoriška virtuvė ir tradicijos

„Totoriai nevalgė kiaulienos, gyveno blaiviai – nevartojo alkoholio. Taip gyvename ir mes. Nors mano vyras – lietuvis, bet abstinentas. Jau esame 60-mečiai, kiaulienos nesinori ir dėl sveikatos, geriau vištiena“, – sakė L. Gaidukevičienė.

„Jeigu prieš Antrąjį pasaulinį karą 20 vyrų išgerdavo butelį degtinės, tai buvo išimtis, smerktinas dalykas“, – sakė A. Jakubauskas, pastebėdamas, kad pasaulietiniame gyvenime tos ribos pradėjo trintis, bet religiniuose ritualuose išlieka. Per gedulingus pietus alkoholis yra draudžiamas. Tai yra logiška, kad žmonės nepamirštų, ko susirinko.

Daugumos totoriškų patiekalų pagrindą sudaro

mėsa, bet ne kiauliena. Labiausiai žinomi patiekalai, totorių atnešti į Lietuvos kultūrą, yra koldūnai, balandėliai, čeburekai ir šimtalapis.

„Tikrų koldūnų galima paragauti tik totorių šeimoje – restorane ar parduotuvėse tokių neaptiksi. Totoriai koldūnų neperka, gamina. Svarbiausia – smulkiai pjaustyta jautiena, vienodais kiekiais sumaišyta su avienu. Prieš Antrąjį pasaulinį karą dėdavo žąsienos, dabar ji – retenybė. Peiliais pjaustyta mėsa nesusimeta į gumulą, labai gražiai pasisklaido. Į totoriškiems koldūnams paruoštą mėšą dedama pipirų, druskos, svogūnų, mairūno lapų. Didžiausias koldūnų delikatesas – mėsos riebalai su jais. Koldūną reikia įsidėti į burną visą, kad neišbėgtų riebalai. Koldūnai buvo labai garsūs, jiems dedikuoti net keli eilėraščiai“, – pasakojo A. Jakubauskas.

Totorių dėka Lietuvoje atsirado agurkai ir svogūnai, iš namų apyvokos daiktų – kilimai. Totoriai mėgo penėti žąsis, kaimiečių šeimos jų augindavo po 20–40 ne tik mėšai, bet ir taukams. Kadangi totoriai kiaulės taukų nevalgydavo, riebalų trūkumą keisdavo žąsų, jautienos, avienos taukais.

Butrimonyse (Alytaus r.) užaugęs ponas Adas gerai prisimena tradicinį totorišką mėsos vytinimą. Jo močiutė Rozalija Makulavičienė, gyvenusi Trakininkų kaime, per žiemą pasūdytą mėšą laikydavo kubile, o pavasarį atšilus orams išnešdavo kelias kartis į lauką vytinti.

Vedybų sutartis – įprasta

Totorių vestuvės prasideda vedybų sutarties, vadinamos Nikiach, sudarymu. „Vedybos totoriams – ne sakramentas, o sutartis. Ji islame gyvuoja 1431 metus. Vedybų sutartyje nurodomos sutuoktinių teisės ir pareigos, numatomos garantijos skyrybų atveju, kas bus padalyta, kokia pinigų suma, kompensacija bus skiriama“, – pastebėjo A. Jakubauskas.

Santuoka sudaroma jaunosios tėvų namuose dalyvaujant mulai, dviem liudytojams ir kviestiniams svečiams. Prie įėjimo į jaunosios namus su duona ir druska jaunąjį ir jo palydą pasitinka artimiausia jaunosios giminaitė. Patalpoje, kur turi vykti vestuvės, stovi išpuoštas mirtomis ir balta staltiese užtiestas stalas. Ant jo – stiklinė vandens, duona, druska, saldumynai. Už stalo sėdi mula ir liudytojai, priešais juos stovi jaunikis su skrybėle ant galvos, šalia jo – jaunoji su šydu. Stalas statomas taip, kad jaunieji būtų atsigręžę į pietų pusę Mekos kryptimi. Jaunieji būtinai pastovėdavo ant išverstų kailinių, būdavo apibarstomi grūdais – taip linkėta turto, gausios šeimos, įvairių gėrybių. Vestuvių patiekalai nebuvo išskirtiniai.

„Tarybiniais metais mišrios šeimos totorių nestebino, dabar šis procesas dar suintensyvėjo. Tačiau iki XIX amžiaus tokios dažniausiai būdavo didikų šeimos. Mišrios šeimos savo vaikus paprastai užrašydavo kitos tautos atstovais. Dabar dažnai vyksta atvirkštinis procesas – nemažai mišrių šeimų vaikų aktyviai dalyvauja totorių bendruomenėje, ieško savo šaknų“, – pasakojo Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas.

Tradiciniai drabužiai ir amatai

Subartonių kaime, Liucijos ir Vlodo Gaidukevičių sodyboje, veikia totorių muziejus. Jame galima pamatyti totorių tautinius drabužius, namų apyvokos daiktų, susipažinti su šios tautos amatais, muzika, menu.

„Buvo laikas, kai totoriai turėjo galimybes statyti mečetes, mokytis arabų kalbos ir skaityti Koraną. Paskui tai buvo uždrausta. Tad norėjau vis daugiau sužinoti apie totorių gyvenimą Lietuvoje. Turėjau galimybę nuvykti į Krymą, pamačiau, kaip totoriai atgaivino savo amatus. Susižavėjau, prisiminiau, kad senelis buvo juvelyras, niežėjo nagai išbandyti ornamentiką, siuvinėjimo techniką. Išbandžiau. Ir kilmingos panelės, kunigaikštystės siuvinėjo, prestižo reikalas buvo mokėti. Tų siuvinėjimų aukso siūlu niekam nepardaviau, nepadovanojau – visi gali pamatyti“, – pasakojo L. Gaidukevičienė, pabrėždama, kad jos šaknys – iš Merkinės. Jau prosenelė gimė ten, šeima buvo kailiadirbiai, turėjo įrankių. Surinko visus, domėjosi totoriškais patiekalais. O vyro senelis prieškarui statė privačią mokyklą, jos patalpose ir įkūrė muziejuką.

Kaip pastebėjo V. Gaidukevičius, mišrioje šeimoje būtina gerbti antrosios pusės tradicijas, tad būna dvigubai daugiau religinių švenčių: jis į mečetę vyksta kartu su žmona, jo giminės ir kaimynai neįsivaizduoja Kalėdų ar Velykų šventės be Liusės ir šimtalapių...

Beje, Liusė parengė ir kelias knygas apie totorių kulinarinį paveldą. Vyriausias Gaidukevičių sūnūs pasirinko kariškio profesiją.

Paminklai be portretų

Amžinojo poilsio totoriai iškeliauja į savo kapines, esančias Raižių kaime, Alytaus r., Nemėžio ir Keturiasdešimties Totorių kaimuose Vilniaus r., Vilniuje Liepkalnio gatvėje bei Švenčionyse. Anksčiau mirusiuosius laidodavo mirties dieną. Dabar tradicijos supanašėjo su vietinių gyventojų.

„Už mirusį žmogų įprasta pasimelsti, sukalbėti surą Jasin iš Korano. Lietuvos totoriai tradiciškai

melsdavosi žymiai ilgiau, keletą kartų iš eilės skaitydami Koraną. Tai nebūtina daryti mečetėje (ji skirta gyviesiems) juk malda – dvasinis dalykas“, – sako A. Jakubauskas.

Totorių kapai skiriasi nuo lietuvių. Tradiciškai juos juosia penkios eilės akmenų, o paminklas su maldos įrašu atsuktas nuo kapo.

Anksčiau rašyta arabiškais raštmenimis, laikui bėgant, nuo XVIII amžiaus pabaigos iki XIX amžiaus pradžios, tomis kalbomis, kuriomis kalbama konkrečioje vietovėje. Ant antkapio iškalama malda, bet ne žmogaus atvaizdas, nuotrauka. Totorių kapai anksti buvo pradėti datuoti. Keturiasdešimties Totorių kaimo senkapiuose aptikta 1623 metais datuotų kapų.

Labai išsiskyrė laidotuvių patiekalai. Joms ruošdavo medaus gėrimą sytą, specialią grietine baltintą sriubą su jautienos galkutėmis, ryžių košę su razinomis, virė jautieną, koldūnus, pupeles, ant stalo dėjo chalvos. Buvo ir apeiginiai paplotėliai – džaimos, kurių jaunoji karta jau beveik nežino. Kiekvienam svečiui įduodavo po paplotėlį, kad jį parsinešęs į namus suvalgytų ir pasimelstų velionio intencija.

Maldos ir gyvenimo metamorfozės

Musulmonams Dievo įsakyta melstis penkis kar-

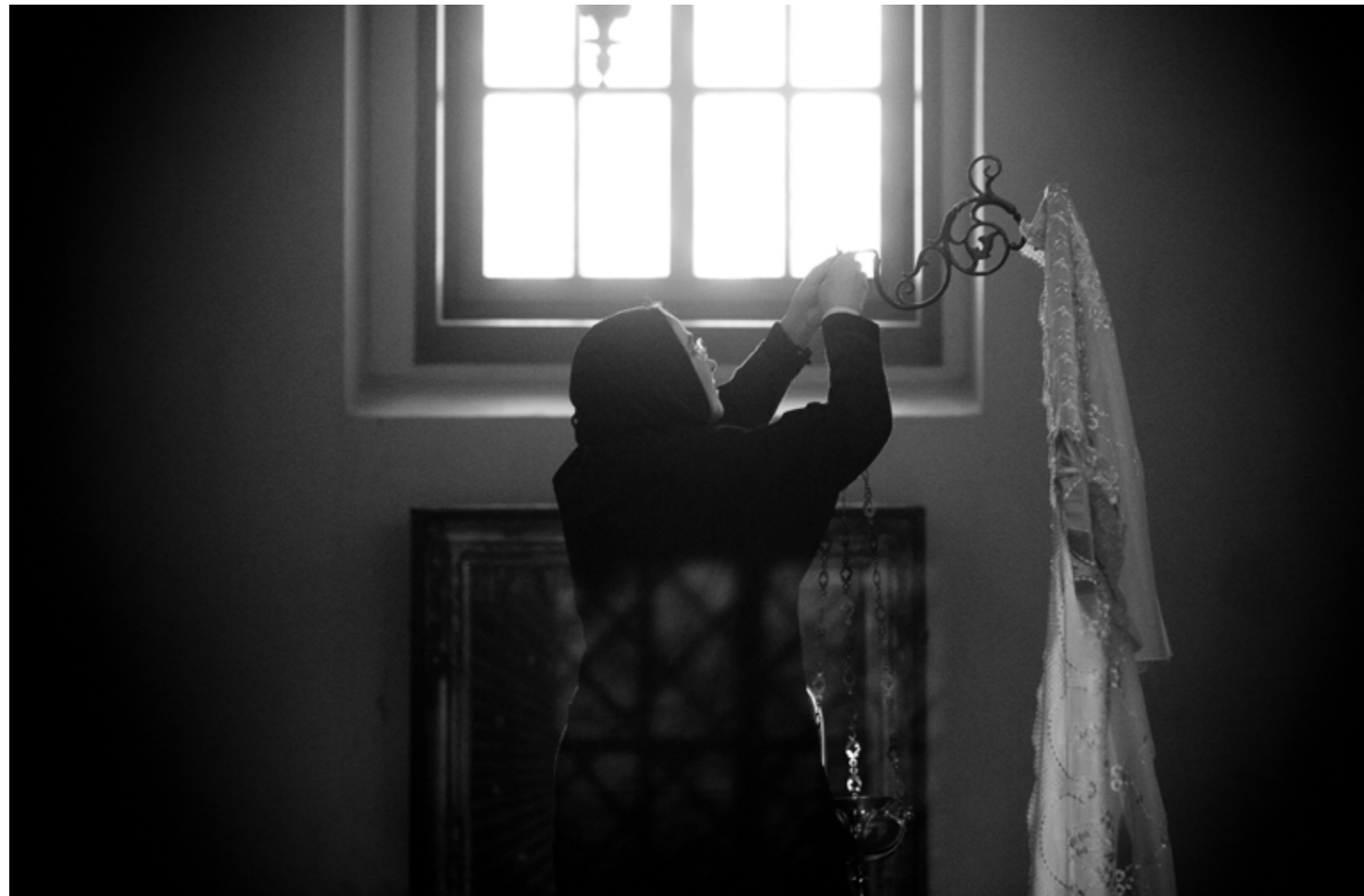
tus per dieną. Ši tradicija buvo ilgai praktikuota, tačiau per šimtmečius Lietuvoje įgavo kitą išraišką. Nustoję melstis kasdien totoriai maldos trūkumą atpirkti stengėsi kitaip, mečetėje penktadieniais melsdamiesi 3–4 valandas, tarsi sudėję visas praleistas savaitės maldas į vieną. Ši bendra malda penktadieniais totoriams padėjo kito tikėjimo žmonių apsuptyje išsaugoti papročius, bendruomeniškumą.

Kaip totoriai jaučiasi Lietuvoje?

„Jaučiamės Lietuvos piliečiais, savo šalies patriotais, turinčiais savo tradicijas, kultūrą, religiją“, – sakė A. Jakubauskas ir L. Gaidukevičienė, pastebėdami, kad Lietuvos totoriams gresia tie patys pavojai kaip ir lietuviams: globalizacija, spartinanti tautų asimiliaciją, ir emigracija, ieškant skalesnės duonos.

Kalbėjau si ir su lietuve vedusio ir dvi dukras išauginusio totoriaus šeima. Jokūbas sakė su šeima kartais dalyvaujant Lietuvos totorių bendruomenės renginiuose, bet tradicijų nesilaikęs. Jo motina kiau-lienos nevalgė, jis šio draudimo jau nepaiso, mečetėje apsilanko kas porą metų, katalikų bažnyčioje su žmona – bent po kartą kasmet.

Publikuota: XXI amžius, 2014-03-28.

RELIGINĖ ĮVAIROVĖ LIETUVOS ŽINIASKLAIDOJE

BOBRIŠKIS: TARYTUM IŠ ČIA KAS BŪTŲ SENTIKIUS IŠVAREŠ

RITA BRIEDIENĖ

Venalijus Novikovas gyvena senajame Bobriško kaime. Jo namų Sočelniko stalas nebuvo gausus: tą dieną namo jis grįžo vėlokai, mat į polikliniką vežė savo kaimynės Eugeniją Veselovą ir Agafiją Pčeliną.

– Namuose būsiu per pusę valandos, – telefonu man paaiškino Venalijus. „Čerez pol časa“ – išsiverčiau į rusų kalbą.

Nuo Sartų ežero pūtė šaltas vėjas, draskė ant virvės pakabintą kažin kokią maršką.

Jei nežinotum, kad esi Rokiškio krašto sentikių kaime, nė nepasakytum, kieno – lietuvių ar rusų – kieme stovi... Senolis pirmas įžengė gryčion. Ji geroškai išgairinta ir vėsoka. Tuoj jis pakurs krosnį, užkais vandens.

– Vienas gyvenu. Žmona Stanislava prieš penkis mėnesius mirė. Dar niekaip neatsigaunu. Net Kūčioms nieko nesiruošiau, – mostelėjo jis ranka į svetainės stalą.

Ant jo pilna sausaininė ir stiklinis dubuo saldainių. Čia jau nesuklysi, kad esi pas sentikį: svetainės kampe, tarp dviejų sienų, išprausta lentynėlė, ant jos – Švenčiausiosios Dievo Motinos ikona. Ji tokia sena, jog nebegali įžiūrėti – su kūdikiu ji ar be jo. V. Nikitinas sakė, jog jo tėvai ikonų turėjo daug. Beliko viena.

Senolio dėmesys kalendoriams neįtikėtinas: ant sienų jų prikabinta ir rusiškų, ir lietuviškų. Šių metų rusiškame kalendoriuje – visos sentikių šventės. Sausio 6-ąją buvo Sočelnikas – katalikų Kūčios, sausio 7-ąją – Sviatki, arba Kalėdos, sausio 14-ąją bus Staryj Novyj god.

Sentikių bendruomenės labiau susispietusios Rytų Aukštaitijoje. Tačiau atsimenu, kaip mano tėvai, žemaičiai, kalbėdavo, jog mūsų kaimynai švenčia senus Naujuosius metus. Ilgą laiką toks pavadinimas buvo visiškai nesuprantamas: kam bešvęsti tai, kas jau atšvęsta? Tik vėliau sužinojau, jog stačiatikiai ir sentikiai šventes rikiuoja pagal senąjį Julijaus kalendorių. Dar kalbėdavo, kad tų kaimynų sūnaus Jurijaus senelis turėjo labai ilgą barzdą. Jurijus žemaičiuodavo, kaip ir mes visi, o suaugusieji apie jį sakydavo:

– Rusiuks, o matą, kap švarę kalb – visą be akcenta.

– Ta mūsų kalba pasidarė nei šiokia, nei tokia, sumišusi su lietuvių ir net lenkų kalbomis, vietos tarėmėmis. Ir Sočelniką mes dažniau Kučia vadinam, – truktelėjo pečiais Venalijus.

Dar viena mūsų aplankyta Bobriškio sentikė Agafija Pčelina pasakojo, kaip ją, gulėjusią Santariškių ligoninėje, dėl kalbos įskaudino lietuvi.

– Kad ims ji man rėkti: „Kas tu tokia? Kalbos tu savo neturi! O ką turi? Tėvynę, tautybę?“ Per 300 metų rusų sentikiai gyvena Lietuvoje. Kartu su visais kentėm karus ir pokarius, dirbom kolūkyje. Suspaudė man širdį, bet nieko nesakiau: mūsų tikėjimas mus moko santūrumo. Lyg ir ne specialiai, bet nuo pat vaikystės buvome mokomi rimties. Kai grįždavome iš bažnyčios, tėvas dar ilgai melsdavosi, ir namuose turėdavo būti tylu. Kiekvienas susitelkdavome savo pasaulyje, ir kantrybė ugdėsi tarsi savaime. Ir dabar tikėjimas bei malda man labai padeda, – pasakojo moteris.

Ir jos namuose yra ikonų altorėlis, pridengtas nėriniais, lyg mergaitės veidas.

Kartą rokiškietė lietuvi pasakojo:

– Tėvai gerai sutarė su kaimynais sentikiais. Per senus Naujuosius metus mama iškepė sausainių ir aš turėdavau jiems jų nunešti. Nemėgdavau pas juos eiti: primygtinai vaišindavo kepiniais, visai ne tokio skonio, kaip mamos. Tėvas ir sūnus buvo, man rodėsi, nedraugiškai barzdoti, aš nė nedrįsdavau į juos pažvelgti. Kampe ant viršutinės lentynos buvo pastatytas toks pat barzdotas paveikslas, apačioje – daug mažesnių vyrų ir moterų veidų.

Kartą išgirdau: „Paganku krūžku padaj.“ Aš žinojau, kas yra paganka. Tėvai taip vadino musmires. Atnešė man puodelį, jis tikrai buvo kitoks: visų žali, o mano baltas su gėlyte. Aš prie jo net ranka neprisiliečiau, sakiau, kad nenoriu arbatos. Viskas man rodėsi bauginančiai paslaptina. O ir tėvai niekada neaiškino, kad jų tikėjimas kitoks, tradicijos bent kiek skiriasi...

Jau buvau vyresnė, kai mokykloje išgirdau paganka vadinant mano draugę. Žinojau, kad ji – sentikė. Buvo labai graži: ilgi juodi, tarsi čigonės, plaukai, blizgančios rudos akys ir šviečianti šypsena. Kartą,

kai besipliūškenant ežere jos garbanų sruoga prilipo jai prie kaktos, net pagalvojau: „Gerai, kad pati savęs nemato – išpuiktų nuo savo grožio...“ Bet ji neišpuiko. Visada likome geros draugės. O tada, pavadinta paganka, net neužpyko: nusijuokė užvertusi galvą ir linksmai sušuko: „Aš tau kaip užpaganysiu!..“

– Ar mano puodelis – paganka? – paklausiau Venalijaus.

– Paganka, – nusišypsojo jis.

V. Novikovas siūlė paklausti bet ko, pasakys kiekvienas: sentikis – ir mažas, ir senas – geria tik iš savo puodelio. Sveičiui – atskiras. Šio namiškiai niekada neliečia. Kodėl jis taip negražiai vadinamas – paganka, paganaja? Kas ten bežino... Nuo senų senovės pavadinimas išlikęs, kaip ir barzdos tradicija.

Sentikiai mėgsta pajuokauti, girdi, jų barzdos tokios ilgos, jog siekia net Konstantinopolį.

Kaip teigia šaltiniai, 1054 m. Bizantijos ir Romos bažnyčios atsiskyrė galutinai: „katalikai“ tapo bendresnis terminas Romos bažnyčiai, o „krikščionys ortodoksai“ liko Bizantijai. Konstantinopolio patriarchai savo įtaką ėmė plėsti slavų kraštuose. Ortodoksų krikščionybė Lietuvą pasiekė daug anksčiau, nei katalikybė: X a. pabaigoje dar nesusiformavusios Lietuvos valstybės teritorijoje Konstantinopolio patriarchatas įsteigė Polocko ir Mozyrės vyskupijas. Stačiatikio vardą ortodoksams sukūrė lietuviai: esą katalikai Dievą garbina sėdėdami, o stačiatikiai – stovėdami. Beje, pastarieji – antra pasaulyje ir Lietuvoje pagal tikinčiųjų skaičių krikščionybės kryptis.

Sentikiai – stačiatikių atšaka, iki šiol nepripažįstanti Rusijos Bažnyčios reformos, kurią 1653–1666 m. ėmėsi vykdyti caras Aleksiejus ir patriarchas Nikonas. Daugiausia reformuotos buvo apeigos, jomis sentikystė labiausiai ir skiriasi nuo oficialiosios stačiatikybės: sentikiai žegnojasi dviem pirštais, per pamaldas Aleliuja gieda du, o ne tris kartus, lenkiasi iki žemės, pripažįsta tik senąsias liturgines knygas, ikonas bei trijų kryžmų kryžių. Reformai priešinėsi sentikiai buvo pasmerkti: jiems teko bėgti iš savo

šalies. Pirmieji, pasukę į Lietuvą, įsikūrė Anykščių krašto Girelės kaime.

Suskaičiuota: Lietuvoje yra 58 sentikių bendruomenės; 2011 m. šiai religinei bendruomenei priklausė 23 330 žmonių, ir tai sudarė 0,77 proc. visos mūsų šalies religinės bendruomenės. Sentikiai – trečioji pagal gausą Lietuvos religinė bendruomenė.

– Manau, jog mano namų ikona priklausė mano protėviams, į Lietuvą iš Rusijos bėgusiems nuo represijų. Ilgai mes saugojom tradicijas. Jokia sentikė neįeitų į maldos namus trumpu sijonu, va, čia visa apsinuoginusi, be skaros... Taip apsirengusių moterų gali pamatyti tik katalikų bažnyčioje. Joks nastavnikas nelaidotų vyro be barzdos. Pakasynų rūbų tradicija irgi išliko: apvelka vyrus drobiniais marškiniais, baltomis drobinėmis tapkėmis apauna. Neseniai mes buvome lietuvių šermenyse: jo pėdos buvo išpraustos į per mažus batus, ir vyras gulėjo tarsi išsuktomis kojomis. Taip negera buvo į jį žiūrėti... – pasakojo senolis Venalijus.

– Nederėjo mūsų protėviams taip stipriai užsispirti: reikėjo susitaikyti su reformos naujienomis ir niekur nekeliuoti iš savo gimtųjų žemių. Manau, jog sentikiais pavadintieji buvo turtingi žmonės, ir dėl to jie buvo visaip kaip engiami ir galabijami. Savo vaikus mano sūnus pakrikštijo katalikais. „Kodėl taip padarei, sūnau?“ – klausiau jo. O jis man sako: „Nenoriu, kad mano vaikai taip kentėtų, kaip kentėjau aš.“ Kaip ir kiekviena motina, aš labai myliu savo vaikus, jų šeimas, savo anūkus. Man labai svarbu išsaugoti dar vieną tradiciją – valgyti visiems kartu: būti šalia, jausti vienas kitą, pasikalbėti, – pasakojo A. Pčelina. Iš 300 sodybų Bobriškyje tiek ir bėra: V. Novikovo, kuriam, anot jo paties, reikia dviračiu palėkėt, jei nori su žmogumi pakalbėti, Agafijos ir Vasilijaus Pčelinų, Anos Nikitinų bei Eugenijos Veselovos trobos. Tušti laukai. Tarytum ir čia kas būtų sentikius išvaręs...

Publikuota: <http://www.temainfo.lt/bobriskis-tarytum-ir-is-cia-kas-butu-sentikius-isvares/>, 2014-01-08.

SOCIOLOGĖ: MOKYKLOSE REIKIA RELIGINIO ŠVIETIMO, KAD VAIKAS, ATĖJUS LAIKUI, PATS PASIRINKTŲ RELIGIJĄ

MINDAUGAS JACKEVIČIUS

Religijotyrininkai kelia idėją, kad valstybinėse mokyklose turėtų būti įvestas religinis švietimas. Sociologės Mildos Ališauskienės manymu, taip Lietuvoje sumažėtų religinės diskriminacijos.

Mat dabar Lietuvos mokyklose vedamos tikybos pamokose nevengiama klijuoti sektos etikečių ne krikščioniškoms bendruomenėms, netradicinių religinių bendruomenių atžvilgiu skrieja užgaulūs pasisakymai.

Apie religinę diskriminaciją bei tikėjimą Lietuvoje – DELFI interviu su Vytauto Didžiojo universiteto Sociologijos katedros vedėja, socialinių mokslų daktare M. Ališauskiene.

– Pastaraisiais metais populiariu vartoti žodį „diskriminacija“, jis dažniausiai minimas kalbant apie diskriminaciją lyties ar seksualinės orientacijos pavyzdžiu. Kas yra religinė diskriminacija?

– Sociologine prasme diskriminacija reiškia neteisingą elgesį individo ar socialinės grupės atžvilgiu. Plačiau diskriminacijos sąvoką taiko teisininkai, aptardami tiesioginę ir netiesioginę diskriminaciją, priekabiavimą ir panašiai. Religinę diskriminaciją apibrėžčiau kaip neteisingą elgesį su individu ar grupe dėl jų religijos ar įsitikinimų. Pabrėžčiau žodį įsitikinimų, nes, pavyzdžiui, ateistai ar agnostikai bei neteisingas elgesys jų atžvilgiu taip pat patenka į religinės diskriminacijos lauką.

Diskriminacijos apraiškos – vienos visuomenės grupės kovos dėl galios ir privilegijų kontekste besiformuojančios neigiamos nuostatos ir elgesys kitų grupių atžvilgiu, stereotipinių nuostatų palaikymas. Pavyzdžiui, Lietuvoje susiformavusi nuostata, kad lietuviai yra katalikai, galima stebėti, jog tokios nuostatos laikosi politikai bei valdininkai. Tokiu būdu diskriminuojamas kas penktas Lietuvos gyventojas, kuris savęs nelaiko kataliku. Be to, tokia nuostata atspindi tam tikrą etnocentrišką požiūrį religiniui atžvilgiu, kai vyrauja įsitikinimas, kad Lietuvos gyventojai yra lietuviai ir katalikai.

– Kokių konkrečių religinės diskriminacijos apraiškų žinote?

– Pavyzdžiui, mokyklos taryba nusprendžia, kad mokyklos baigimo atestatai bus įteikiami bažnyčioje. Vadinamoji netradicinė religinė bendruomenė prašo savivaldybės skirti patalpas įkurti vaikų darželiui, tačiau jos prašymas atmetamas. Po kurio laiko ta pati bendruomenė kreipiasi į savivaldybę kartu su tradicine religine bendruomene su tuo pačiu prašymu dėl patalpų darželiui suteikimo. Šiuo atveju prašymas įgyvendinamas.

Vadinamųjų netradicinių Lietuvoje religinių bendruomenių nariai renkasi gyvenimą, kuriame sąmoningai nutyli apie savo tikėjimą darbovietėje, švietimo institucijose. Pavyzdžiui, žinome ne vieną atvejį Lietuvoje, kada vadinamą netradicinį tikėjimą išpažįstantys mokytojai buvo paprašyti palikti savo darbovietę, nes tėvai nenorėjo, kad jis ar ji mokytų vaikus, nes yra tam tikros religinės bendruomenės, dažnai visuomenėje vadinamos sekta, narė.

Ne kartą teko susidurti su situacija, kada asmuo išsaugodavo darbo vietą tik priėmęs viršininko sąlygą, kad niekam neužsimintų, kokiai religinei bendruomenei priklauso ar kokį tikėjimą išpažįsta. Dažniausiai Lietuvoje pasitaikanti diskriminacijos forma – stigmatizavimas, vadinamų netradicinių religinių bendruomenių vadinimas sektomis, o jų tikinčiųjų – sektantais. Praėjusiais metais mūsų atlikto tyrimo duomenimis, net 80 proc. respondentų teigė, kad jų bendruomenė vadinama sekta, o apie 60 proc. teigė patys vadinami sektantais.

– Kaip vertinate Lietuvos mokyklose vykstančias tikybos pamokas?

– Nesiimčiau vertinti šių pamokų turinio, nesu su juo išsamiai susipažinusi, tačiau ne kartą teko susidurti su informacija apie stereotipinių nuostatų kitaip tikinčiųjų palaikymu šių pamokų metu. Tai ir sektos etiketės klįjavimas ne krikščioniškoms

bendruomenėms, ir užgaulūs pasisakymai artimoje kaimynystėje esančios religinės bendruomenės, dažniausiai netradicinės, atžvilgiu.

Beje, tarptautinė religijotyrininkų bendrija jau kuris laikas diskutuoja dėl religinio švietimo būtinybės valstybinėse mokyklose. Religinis švietimas suprantamas ne kaip vienos konfesijos tikybės tiesų dėstymas, tačiau religijų istorijos, religijos sociologijos, religijos psichologijos ir kitų mokslo šakų žiniomis grįsta disciplina, kuri leistų mokiniams susipažinti su religijų ir įsitikinimų įvairove. Tokia pažintis leistų jiems patiem, atėjus laikui, sąmoningai pasirinkti tam tikrą religiją ar įsitikinimus. Taip pat leistų sumažinti religinės diskriminacijos raišką Lietuvos visuomenėje, nes žinios apie šalia gyvenančiųjų įsitikinimus sumažintų neigiamas nuostatas jų atžvilgiu bei padidintų supratimą.

– Gal žmonių nepasitikėjimas ir įtarumas kyla dėl nusivylimo – iki šiol sklinda tikros ar išgalvotos istorijos, kai įtikėję žmonės geradariams padovanoja visą turtą ir panašiai.

– Pasikartosiu, kad tik kiek įmanoma objektyvios žinios bei asmeninė patirtis leidžia pažinti vieną ar kitą socialinį reiškinį ir jį vertinti. Ne išimtis ir religija. Tačiau antagonistines nuostatas religinių bendruomenių atžvilgiu gali sukurti ir jų pačių uždarumas, nenoras bendrauti, kylantis iš baimės būti nesuprastam. Tokiu būdu religinės bendruomenės santykiai su visuomene patenka į uždara ratą, kurį, mano požiūriu, turėtų sustabdyti visuomenė, domėdamasi ir stengdamasi suprasti savo narių religinius poreikius.

Kita vertus, dažnai išgirstame, kad atsivertęs žmogus bando savo tiesą įrodyti artimiesiems, skiriasi šeimos, galbūt sukauptas turtas užrašomas religinei bendruomenei, metamos studijos ar darbas ir panašiai. Manau, tokiais atvejais būtų naudinga pasigilinti, kokia yra įtikėjusio žmogaus būsena, kad keičiasi jo vertybių sistema, atsisakoma visko, kas buvo svarbu ir brangu. Gyvenimas, buvęs iki atsivertimo, nebetenka prasmės, o naujasis atrodo kaip vienintelis įmanomas siekiant išganymo. Sociologinių tyrimų duomenimis, tokia būsena trunka iki penkerių metų, vėliau prieštata su aplinkiniu pasauliu nublanksta ir pamažu gyvenimas stoja į savo vėžes.

– Visuotinio gyventojų surašymo duomenimis, 2001 m. Lietuvos gyventojai save priskyrė 28 religinėms bendruomenėms, 2011 m. – jau 59. Ką tai rodo?

– Sakyčiau, kad šie duomenys leidžia kalbėti apie religinės įvairovės plėtrą Lietuvoje nors vienu aspektu, tai yra, bendruomenių skaičiaus augimu. Tačiau nors šis skaičius išaugo, bendrai Lietuvos gyventojų sudėtis pagal tikėjimą ir religiją nelabai pakito. Lietuvos gyventojų surašymo duomenimis, išliko tas pats skaičius nepriklausančiųjų nė vienai ir nenurodančių religinės bendruomenės gyventojų – apie 15 proc. Šiame skaičiuje padaugėjo žmonių, nenurodančių, kokiai religinei bendruomenei priklauso.

Galima galvoti, kad toks dalies Lietuvos gyventojų pasirinkimas parodo netolerancijos kitaip tikintiems žmonėms atmosferą visuomenėje. Vis dėlto dar turime itin mažai duomenų apie šią visuomenės dalį, nepriklausančią jokiai religinei bendruomenei ar jos nenurodančią.

– Netikintį ar Lietuvoje dominuojančiai Katalikų bažnyčiai priklausantį žmogų gali nustebinti religinių judėjimų gausa – pradendant „Tikėjimo žodžiu“, baigiant sekmininkais, septintosios dienos adventistais... Daliai šie pavadinimai nieko nesako. Ką byloja religinių judėjimų gausa?

– Sakyčiau, kad naujųjų religinių judėjimų ar vadinamų netradicinių religinių bendruomenių gausa kalba apie religinę įvairovę Lietuvos visuomenėje, liberalėjimo procesus, kurie jau kuris laikas vyksta vakarų visuomenėse. Religinė įvairovė kartu su nuomonių pliuralizmu yra šiuolaikinės visuomenės kasdienybė.

– Ar, Jūsų nuomone, Lietuvoje galima laisvai išpažinti savo tikėjimą?

– Manau, kad Lietuvoje yra visos sąlygos sąžinės ir tikėjimo laisvei, galimybės praktikuoti savo tikėjimą privačiai. Tačiau viešojoje erdvėje galimybės itin skiriasi tradicinėms ir kitoms, tai yra, tradicinėms nesančioms religinėms bendruomenėms. Problemos iškyla, kai tradicinėms nesančios religinės bendruomenės nori viešai pristatyti savo tikėjimą, rengia socialines akcijas ir panašiai. Jos susiduria su neigiamomis nuostatomis savivaldos ir valstybės institucijų lygiu. Tokiais atvejais susiduriama su religine diskriminacija šių bendruomenių tikinčiųjų atžvilgiu, kuriems tikėjimo liudijimas viešai yra svarbi jų religinio gyvenimo dalis.

– Musulmonai kalba apie mečetę, kurią planuoja statyti Vilniuje. Kokių reakcijų mečetės atkūrimas gali sulaukti visuomenėje? Gal Vilnius taps musulmonišku miestu, kuriame kelis kartus per dieną iš

minareto bus kviečiama madai?

– Turint omenyje Lietuvos gyventojų etninę ir religinę sudėtį, manau, kad nei Vilnius, nei kitas miestas netaps musulmonišku. Tačiau neišvengiamai Lietuva tampa globalizacijos ir ją sekančių migracijos procesų dalimi, todėl musulmonų bendruomenių skaičius gali augti ir tiek visuomenė, tiek valstybė turėtų būti pasiruošusi tokiems pokyčiams. Pasiruošimas pirmiausia turėtų vykti per religinio švietimo sistemą.

– Kaip šalyse išsivysta dominuojanti religija? Ar gali, tarkime, Lietuva iš katalikiško krašto tapti musulmoniška ar budistine šalimi?

– Bet kurios religijos egzistavimą palaiko tikintieji. Iš religijų istorijos žinome ne vieną pavyzdį, kai religijos mirdavo kartu su paskutiniu ją praktikavusiu žmogumi, vėliau atsiradus poreikiui ji gali būti rekonstruojama, kaip atsitiko su pagonių tikėjimu

Lietuvoje. Religija tampa vyraujančia vienoje ar kitoje visuomenėje, kuomet dauguma jos narių pripažįsta esantys jos nariais.

Kartais galime stebėti procesus, kai dauguma visuomenės teigia esantys tam tikros bendruomenės nariais, tačiau jie nėra praktikuojantys. Tokiais atvejais sociologai siūlo vadinamos atliktosios religijos teoriją, teigiančią, kad visuomenės dauguma savo religinio gyvenimo pareigas deleguoja nedidelei visuomenės grupei, kuri palaiko ritualus, praktikoja tą tikėjimą už likusių visuomenės dalį. Tokius procesus regime Skandinavijos visuomenėse, iš dalies ir Lietuvos bei kitų Vidurio ir Rytų Europos visuomenėse.

Publikuota: <http://www.delfi.lt/news/daily/education/sociologe-mokyklose-reikia-religinio-svietimo-kad-vaikas-atejus-laikui-pats-pasirinktu-religija.d?id=61610069#ixzz2tyCROD7j>, 2013-06-15.

LIETUVOS STAČIATIKIAI IR ŠV. NIKOLAJAUS STEBUKLADARIO CERKVĖ ŠIANDIEN

DAIVA ČERVOKIENĖ

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2001 m. stačiatikiai šalyje sudarė 4 proc. visų tikinčiųjų, 2011 m. – 4,1 proc. Šalies religiniame žemėlapyje tai yra antroji pagal gausumą religinė bendruomenė, gana ryškiai lenkianti sentikių bendruomenę, kurios atstovai 2001 m. ir 2011 m. sudarė 0,8 šalies tikinčiųjų. Romos katalikai 2001 m. sudarė 79 proc. visų tikinčiųjų, 2011 m. kiek mažiau – 77,3 proc. šalies tikinčiųjų, o nepriklausantys jokiai religinei bendruomenei asmenų šiuo laikotarpiu atitinkamai sumažėjo nuo 9,5 iki 6,1 proc.

Vertybių samprata – nevienareikšmė

Semeliškių Šv. Nikolajaus Stebukladario cerkvė yra viena iš 55 Lietuvoje veikiančių stačiatikių maldos namų. Kokių nors išskirtinių ikonų, įtrauktų į Lietuvos kultūros paminklų sąrašą, Šv. Nikolajaus Stebukladario cerkvėje nėra, ji ne kartą buvo apvogta. Išliko tik praėjusio amžiaus trečią dešimtmetį Lietuvos prezidento Antano Smetonos padovanotas persiškas kilimas. Tačiau maldos namai yra svarbūs ne tik dėl juose esančių kultūrinių vertybių. Kaip akcentavo cerkvę aptarnaujantis Vievio Dievo Motinos Ėmimo į dangų cerkvės dvasininkas Venjaminas, tikintis žmogus šventykloje ieško ne muziejinių vertybių, jam kiekviena ikona yra vertybė. Pokario metais žmonės iš žurnalų išsikirdavo šventųjų paveikslų nuotraukų ir meldavosi prie jų.

Šiandienos gyvenimas

Nuo 1990 m. Semeliškių Šv. Nikolajaus Stebukladario cerkvę aptarnauja Vievio Dievo Motinos Ėmimo į dangų cerkvės dvasininkas Venjaminas. Kaip pastebi šventikas, Šv. Nikolajaus Stebukladario cerkvė atidaroma tik šiltuoju metų laiku, pamaldos joje vyksta kartą per mėnesį.

Plačiau po visą Lietuvą pasklidę Semeliškių Šv. Nikolajaus Stebukladario cerkvės parapijiečiai, su kuriais teko susitikti renkant medžiagą šiam rašiniui ciklui, labai gerai žinojo pamaldų laiką. Tai – paskutinis mėnesio šeštadienis, 9 valanda ryto, pirmos pamaldos šiomet bus balandžio mėnesį po Velykų

(beje, šiomet katalikai ir stačiatikiai Velykas švęs tuo pačiu laiku, balandžio 20 d.).

Pasak tėvo Venjamino, dažniausiai į pamaldas Semeliškių cerkvėje susirenka nuo 10 iki 20 tikinčiųjų. Vietinių būna nedaug, daugiau atvažiuosiu iš Elektrėnų, Vievio ar Vilniaus, Alytaus. Į Semeliškių Šv. Nikolajaus Stebukladario cerkvę dažniausiai atvažiuoja tie žmonės, kurių seneliai ar proseneliai gyveno šiame miestelyje ar kaimuose greta jo.

Tradicinė susitikimo data – Sekminės

Pasak tėvo Venjamino, daugiausiai tikinčiųjų – iki 30 asmenų – į pamaldas Semeliškių Šv. Nikolajaus Stebukladario cerkvėje susirenka per Sekmines. Kaip pastebi parapijiečiai, tai yra pagrindinė jų susitikimo data. Po mišių tądien žmonės su šventiku eina į kapines pagerbti ten palaidotų parapijiečių, meldžiasi prie atskirų kapų. Pasak Vievio Dievo Motinos Ėmimo į dangų cerkvės dvasininko, tai vyksta ramiai, iškilmingai ir jautriai, nes žmonių būna nedaug, bet visi vienas kitą gerai pažįsta, niekas neskuba. Pagerbę palaidotus artimuosius, parapijiečiai pasivaišina lauke prie kapinių ar pas ką nors namuose.

Kelis kartus per metus žmonės susirenka į talkas tvarkyti pačios Semeliškių Šv. Nikolajaus Stebukladario cerkvės ir jos aplinkos. Taip pat susirenka ne tik semeliškiai, talkininkauti atvažiuoja ir toliau gyvenančių tikinčiųjų bei jų giminaičių iš didesnių miestų bent po kelis kartus per metus. Didžiausia tradicinė parapijiečių talka vyksta šiokiadienį prieš Sekmines. Žmonės atsiveža tai, ko reikia talkai: kibirų, skudurų, kas – šluotų ar šepečių, kas – skalbimo miltelių ar muilo. Po talkos, kaip ir po daugelio mišių, žmonės važiuoja į kapines tvarkyti artimųjų kapų. Tėvas Venjaminas pastebėjo, kad dar prieš dešimtį metų cerkvės aplinka tvarkyta vien parapijiečių ir jų artimųjų jėgomis, pastaraisiais metais tai daryti padeda ir seniūnija. Seniūnijos atstovai nušienauja žolę, nugeni medžius, parapijiečiai tvarkosi tik pačioje cerkvėje, papuošia ją.

Perspektyvos

Semeliškių seniūnijos duomenimis, rusų tautybės asmenys sudaro 3 proc. jos gyventojų. Ar su šiuo pasauliu atsiveikus dabartiniams Semeliškių cerkvės parapijiečiams, liks šiuos maldos namus lankančių žmonių?

„Nežinia, kaip bus vėliau“, – ištarė tėvas Venjaminas.

„Kiek čia tų rusų – kelios dešimtys. Ir tie tik po pusę – mišriose šeimose gyvena“, – atsiduso Semeliškių Šv. Nikolajaus Stebukladario cerkvės vyresnioji Tatjana Nenortavičienė. Pasak pašnekovų, dauguma vidurinėsios kartos žmonių (trisdešimtmečių–penkiasdešimtmečių), kol buvo gyvi jų tėvai, į cerkvę nėjo, o kai tėvai iškeliavo į Amžinybę, pradėjo eiti į maldos namus. Ir į pamaldas Šv. Nikolajaus Stebu-

kladario cerkvėje važiuoja po šimtą kilometrų.

„Matyt, mumyse yra gyvas noras išsaugoti tradicijas, tik su metais pajuntama maldos, ryšiu su Dievu svarba“, – tarsi apibendrino tėvas Venjaminas.

O kad noras pasimelsti gyvas senųjų rusų širdyse, lengvai įsitikinau aplankiusi vieną vyriausių miestelio gyventojų, rusę Olgą Ribnikovą (g. 1927 metais). Nors pasikalbėti apie stačiatikių parapijos gyvenimą karo ir pokario metais nepavyko, moteris tvirtino, kad nors į cerkvę nueina retai, jos nepamiršo. Pasi-meldžia kasdien. O kai tik cerkvė atidaryta, nueina ir į ją. „O ką? Reikia eiti į cerkvę? Ji atidaryta?“, – kelis kartus perklausė senutė.

Publikuota: <http://www.kronika.lt/projektas/3876-cerkve-siandien>, 2014-02-14.

RELIGINĖ ĮVAIROVĖ LIETUVOS ŽINIASKLAIDOJE

SENTIKIAI: SVARBIAUSIA BŪTI DORU ŽMOGUMI

DALIA KARPAVIČIENĖ

Kelmės rajono Šaukėnų krašte, aplinkui Dubėnus, Pakupelkį, Pagančiukus, Lykšilį, gyvena keliolika sentikių. Nikolajus Orlovas ir jo žmona Valentina – kilę iš Lykšilio, gyvenę ir dirbę Šiauliuose, ir vėl į savąjį kraštą sugrįžę.

Puodelis svečiui

Sentikių Valentinos ir Nikolajaus Orlovų namuose Lykšilyje – labai švaru ir tvarkinga. Pažintis prasideda nuo... puodelio. Šeimininkė pasiūlo arbatos arba kavos – lauke šalta. Neilgai trukus ant stalo jau garuoja ir nemažas puodelis karšto kvapnaus gėrimo. „Jei laikytumėmės griežtų tikėjimo tradicijų, to puodelio, iš kurio geriate, turėtume daugiau nebenaudoti. Bet mes taip nesielgiame, paliekame puodelį kitam svečiui, kuris ateis į mūsų namus. Patys iš svečių puodelio negeriamo. Nikolajus turi savo, aš – irgi savo puodelius“, – šypsojosi Valentina. Anksčiau sentikiai svetimų žmonių panaudotus indus net sudaužydavo ir išmėdavo. „Ne iš puikybės toks elgesys. Visokių laikų juk yra buvę, karų ir marų. Visokių ir žmonių užeidavo. Ką žinai – gal koks sergantis užkrečiama liga? Todėl taip ir elgdavosi mūsų tikėjimo protėviai“, – sakė Nikolajus Orlovas sklandžia lietuviška kalba.

Išpažintis – kartą per metus

Orlovai pasakojo, kad sentikiams privaloma kartą per metus prieš Velykas atlikti išpažintį. Jei žmogų kamuoja didelė nuodėmė, gali susitarti su popu dėl atskiros priėmimo ir anksčiau. Kokios tos didžiosios nuodėmės? Orlovai pirmiausia vardija persigėrimą ir persivalgymą. Girtuokliavimo sentikiai iš viso nepripažįsta ir nesupranta, nerūko. „Visur turi būti saikas: ir tikėjime, ir gyvenime“, – įsitikinę. Sentikiams nuodėmė eiti į kito tikėjimo maldos namus. Jų šventikai gana griežtai reikalauja ir į savuosius pašalinių neįsileisti. Į cerkvę, bažnyčią žmogus turi eiti melstis. Maldos namai, Orlovų įsitikinimu, nėra muziejus ar parodų salė. Į cerkvę eidamos sentikės moterys būtinai turi ryšėti skarą. Nevalia vilkėti kelnių, tik sijonus, suknius. Vyrams išskirtinių reikalavimų nėra. Tik kepures privaloma nusiimti.

Bendruomenė perkopė šimtmetį

Sentikiai per metus švenčia dvi pagrindines šventes – Švenčiausiosios Trejybės (Troica), atitinkančią katalikų Visų Šventųjų minėjimą ir Šventojo Nikolo (Nikolajaus) atlaidus, kurie vyksta gegužės 22 dieną. Šio šventojo vardu pavadinta ir cerkvė Pakupelkio kaime, šalia Lykšilio. „Mūsų sentikių arba „starovierų“ bendruomenė jau skaičiuoja antrąjį šimtą metų. Cerkvė Pakupelkyje pradėjo veikti 1907 metais. O patys sentikiai Lietuvoje gyvena daugiau kaip 300 metų“, – pasakojo istorija besidomintis N. Orlovas. Sentikiai skiriasi nuo stačiatikių apeigomis. Tradiciškai jie žegnojasi dviem pirštais, pripažįsta tik senąsias ikonas, senąsias liturgines knygas ir apeigas, per pamaldas du kartus gieda „Aleliuja“, lenkiasi iki žemės. Orlovai parodė ikonas, prie kurių meldžiasi, tačiau fotografuoti neleido. Dėl tos pačios priežasties – ne paroda, kad visi žiūrinėtų ir aptarinėtų jiems šventus dalykus.

Tikrų sentikių mažėja

Orlovai apgailestavo, kad sentikių vis mažėja. Sutuoktiniai ant pirštų lenkė, kiek jų tikėjimo brolių ir seserų dar gyvena Šaukėnų krašte, aplinkui. Vos keliolika suskaičiavo. „Ne taip seniai sentikių čia buvo 50, ir dar daugiau, daugiau negu 70. Dubėnuose gyvena keli stačiatikiai. Tikrų sentikių iš viso vienetai. Tokių, kurie išlaikę laidotuvių apeigas, neskuta barzdos, nerūko, mažai vartoja alkoholio, krikštijant visą kūdikį panardina į vandenį, lenkiasi iki žemės“, – sakė lykšiliškiai. Iš septynių katalikų sakramentų sentikiai pripažįsta tik išpažintį ir krikštą. Sentikiai didžiuojasi, kad jų bažnyčioje, skirtingai negu stačiatikių, nėra dvasininkų hierarchijos, jie tarnauja tik Dievui. 2001 metų visuotinio gyventojų surašymo duomenimis, sentikiai sudarė daugiau kaip 27 tūkstančius žmonių. Iki karo Lietuvoje veikė net sentikių seminarija. Iš įregistruotų 58 sentikių bendruomenių dauguma egzistuoja tik popieriuose. Sentikiai turi pusšimtį maldos namų. N. Orlovas pasakojo, kad Lietuvoje sentikiai apsigyveno XVII–XVIII amžiuje, vengdami represijų. Dar anksčiau, už pasipriešinimą bažnyčios reformai, kurią rėmė caro

valdžia, 1667 metais sentikiai buvo atskirti nuo Rusijos stačiatikių bažnyčios. Iki pat 1909 metų buvo persekiojami kaip valstybės ir bažnyčios priešai. Lietuvoje, pasak lykšiliškio, sentikiai atrado ramybę.

Vagystė

Pakupelkio sentikių bendruomenė ramiai ir pagarbiai prieš keletą metų paminėjo Šventojo Nikolo (Nikolajaus) dieną. Sentikiai iš visos Lietuvos į savo cerkvę susirinkę nuo ankstauro ryto keletą valandų meldėsi ir giedojo, paskui sėdo prie gausaus vaišių stalo, ant kurio nebuvo svaigiųjų gėrimų. Tuomet dabar jau miręs bendruomenės pirmininkas Juozas Kupreščenko aprodė Pakupelkio cerkvę, pasidžiaugė, kad savivaldybė pagelbėjo uždengti cerkvės stogą. Statinys sutvirtintas šešiomis atramomis, viduje – plieno sija. „Ir mes prisidėjome prie savo maldos namų atgaivinimo, kaip galėdami“, – sakė Orlovai. Pakupelkio sentikių bendruomenė yra skaudžiai nukentėjusi nuo vagystės – iš cerkvės buvo pavogtos 47 didžiulės ikonos ir visi kryžiai. Iki šiol sentikiai

negali ramiai apie savo išniekintą šventovę kalbėti.

„Svarbiausia būti doru žmogumi“

Orlovai tvirtino niekuomet nesijautę kitaip būdami sentikiai. Nijolajus Orlovas tris dešimtmečius dirbo prie geležinkelių. Buvo gerbiamas pirmiausia už tai, kad savo pareigas tinkamai atlikdavo, už taikų charakterį.

„Niekam mano tikėjimas nekliuvo. Niekas neklausinėdavo, kuo ar kaip tikiu. Tiesa viena: svarbiausia būti doru žmogumi. Toks ir stengiuosi būti. Žinoma, tikėjimas stiprina, neleidžia paklysti. Todėl sentikiai yra gerbiami ir kitus gerbia“, – pasakojo N. Orlovas. Abu su žmona kilę iš Lykšilio, prieš keletą metų į gimtuosius kraštus sugrįžo. Ramiai ir taikiai gyvena šalia lietuvių ir rusų, katalikų ir stačiatikių, ir save netikinčiais vadinančių žmonių. Su vienu gražiai lietuviškai pakalba, su kitu – rusiškai. Visus sutinka ir palydi su šypsena. Išlydėdami dar palinki sėkmės. Ir tyliai priduria: „S bogom“ („Su Dievu“ – rus.).

Publikuota: Kelmės kraštas, 2014-02-08.

ISLAMĄ PRIĖMĘS LIETUVIS: MUSULMONAMS MOTERIS – KAIP ANGLIJOS KARALIENĖ

EGLĖ SAMOŠKAITĖ

Lietuvą palikusio ir Didžiosios Britanijos sostinėje Londone įsikūrusio lietuvio Justo Brundzos gyvenimo vingiai primena filmą: vaikas svečioje šalyje priėmė islamą, vedė musulmonę, susilaukė dviejų vaikučių ir puoselėja viltį su šeima išvykti į musulmonišką kraštą, kur egzistuočių tinkamos sąlygos dievobaimingo musulmono gyvenimui.

J. Brundza teigia islamą atradęs natūraliai. Iš pradžių jį kamavo su tikėjimu susiję klausimai, į kuriuos katalikų kunigai atsakyti nepajėgė, tačiau baigęs mokslus Vilniaus pedagoginiame universitete Justas tapo tikybos mokytoju. Vėliau vaikas išvyko į Didžiąją Britaniją, dirbo įmonėje su musulmonais iš Pakistano, kurių užduodami klausimai vėl privertė susimąstyti apie Dievą ir tikėjimą. Galiausiai lietuvis teigė apsisprendęs tapti musulmonu, nors dar kurį laiką gyveno gyvenimą, kuris, jo dabartine nuomone, tikram musulmonui nedera: su kolegomis musulmonais retkarčiais išgerdavo alaus, nesusituokęs gyveno su drauge, dirbo įmonėje, kurioje, šalia kitų produktų, buvo pardavinėjami kiaulienos produktai bei alkoholis. „Mūsų siekis dabar yra išmokti arabų kalbą ir važiuoti iš čia, nes Anglija nėra islamo valstybė. Aš taip pat neturiu planų grįžti į Lietuvą, nes Lietuva irgi nėra islamo valstybė. Norėdamas šimtu procentų gyventi pagal islamą turi važiuoti į musulmonišką valstybę“, – interviu DELFI teigė J. Brundza.

Augo krikščioniškoje šeimoje

Pašnekovas pasakoja, kad krikščionių tikėjimas jam buvo įskiepytas vaikystėje, nes su šeima gyveno labai tikinti močiutė, kuri išmokė maldų. „Mano močiutė gyveno su mano tėvais ir manimi, rūpinosi ir išmokė poterių. Kiek atsimenu, nors būdamas vaikas mažai kalbėjau, bet poterių jau mokėjau“, – prisiminė Justas. „Krikščioniškas tikėjimas, krikščioniškos tiesos buvo įdiegtos iki kaulų čiulpų“, – pridūrė Justas. Tačiau vyras pasakoja, kad nuo pat vaikystės jam kildavo klausimų, į kuriuos atsakymų nerasdavo. Pavyzdžiui, didžiausių problemų keldavo Švenčiau-

siosios Trejybės konceptas: kaip vienas krikščionių Dievas gali būti trijuose asmenyse – Dievas Tėvas, Dievas Sūnus ir Dievas Šventoji Dvasia. Sulaukęs mokyklinio amžiaus J. Brundza lankė Kauno jėzuitų gimnaziją, vėliau išvyko mokytis į Vilniaus pedagoginį universitetą. Universitete vaikas pasiekė, kad filosofija būtų pakeista į teologiją, tapo tikybos mokytoju. „Ir tada man atėjo lūžis. Nors lindau į pačią fundamentaliausią teologiją, kurioje žmonės turėtų įgauti dar daugiau tikėjimo, bet man kilo dar daugiau klausimų. Toje teologijoje labai daug „nesurišamų“ dalykų“, – pasakojo Justas. Pavyzdžiui, J. Brundzai keista, kad Naujasis Testamentas daugiausia yra sudarytas iš apaštalų laišku. „Tai tiesiog laišakai: pavyzdžiui, Pauliaus laiškas romėnams, Pauliaus laiškas korintiečiams, laišakai, laišakai, laišakai, o kur Jėzaus žodis? Pavyzdžiui, Senajame Testamente Mozei buvo atskleistos penkios knygos – tai Dievo žodis, sakomas „Aš sakau jums“, „Aš uždraudžiu jums“, o čia laišakai... Man visada buvo keista, kaip mes galime laikytis kažko, kas yra tik laiškas, o ne Dievo žodis“, – pasakojo J. Brundza.

Apie islamą susimąstyti privertė kolegos pakistaniečiai

Primiršęs apie kylančius tikėjimo klausimus, J. Brundza išvyko į Didžiąją Britaniją. Šioje šalyje vaikas iš pradžių gyveno ir dirbo su lietuviais, vėliau persikraustė į kitą rajoną, pakeitė darbą ir atsidūrė tarp musulmonų pakistaniečių. „Jie mane paveikė per klausimus. Aš buvau netgi pamiršęs tą dvasinį, religinį susidomėjimą, nes atvažiavus į Angliją buvo problemų, buvau visiškai vienas – jokios šeimos, jokių giminaičių. Tik vienas mano kaimynas buvo iš Kauno“, – pasakojo Justas. Pašnekovo teigimu, kolegos iš Pakistano priminė jam tikėjimo klausimus. Jie diskutuodavo apie Jėzaus dieviškumą, mat krikščionys tiki, kad Jėzus yra Dievo sūnus, tuo tarpu musulmonams Jėzus yra tik vienas iš pranašų. J. Brundza juokdamasis pasakoja, kad iš pradžių labai išsižeidė, kad jo pavaldiniai Jėzų „nudievino“ ir kartais klausdavo jų, ar jie nebijo, kad jis, būdamas jų vadybinin-

ku, išmes juos visus iš darbo už tokius žodžius. „Aš tikrai buvau labai ant jų supykęs. Atsimenu, tą dieną, kai jie man taip tiesmukai pasakė, kad Jėzus nėra Dievas, aš paskambinau broliui ir paklausiau – ką man su jais daryti? Jie mane taip sunervino, važiavau metro ir kalbėdamas su broliu telefonu sakiau: „Na, aš jiems parodysiu!“ Brolis sako, ne, nereikia, Jėzus vis tiek yra Dievas, geriau parodyk pavyzdį, kad tie žmonės atsiverstų į krikščionybę“, – sakė Justas. Būdamas vadovas J. Brundza sako nenorėjęs nusileisti net ir teologinėse diskusijose, todėl vėl įniko į knygas – iš pradžių sugrįžo prie krikščioniškojo mokymo studijų, vėliau pradėjo studijuoti islamą, kad mokėtų kontrargumentuoti. „Bet man ieškant kontrargumentų, aš suradau tiesą, va kaip išėjo“, – sakė Justas. Vyras teigia prigalvojęs daugybę kritikos islamui apie tai, kad, pavyzdžiui, Mahometas iš viso turėjo dvylika žmonių (trys iš jų mirė), o vieną mergaitę vedė, kai šiai buvo šešeri metai, sutuoktinio privilegija lovoje pasinaudojo, suėjus devyneriems. „Tai ką, Mahometas yra pedofilas?“ – tuomet galvotas mintis pasakoja vyras, kuriam kolegos pasiūlė paskaityti Koraną.

Islamą priėmė pasibaigus darbo dienai

Susipažinęs su Korano turiniu, diskutuodamas su kolegomis, J. Brundza apsisprendė priimti islamą. Dar prieš formaliai priimdamas islamą J. Brundza jau buvo pradėjęs gyventi musulmoniškai – nustojo vartoti alkoholį, nevalgė kiaulienos, medituodavo, nors dar nemokėjo musulmonų papročiu melstis. „2008-ųjų metų šeštąją Ramadaną dieną kolegos pamatė, kad aš šešta diena pasninkauju. Jie pasakė man, kad aš jau šiaip ar taip gyvenu kaip musulmonas ir paklausė, kodėl neišpažįstu islamo. Jie tiesiog pastūmėjo mane ir ačiū Dievui. Jie sakė, kad aš negaunu jokio apdovanojimo už savo veiksmus: pavyzdžiui, net jeigu ir pasninkauju, tai galbūt valau savo organizmą, bet negaunu jokio apdovanojimo. Kai jie taip pasakė, aš pagalvojau: taip, esu musulmonas. Todėl išpažinau Dievą tiesiog darbovietėje prie einant namo iš darbo“, – pasakojo J. Brundza. Tačiau J. Brundza sako, kad po tikėjimo išpažinimo jis dar pusę metų nevaikščiojo į mečetę. Joje apsilankė irgi nuvestas vieno kolegos, mat baiminosi keistai atrodyti baltas tarp tamsių veidų. „Aš gėdijausi, kad būsiu vienas baltas tarp juodaodžių, galvojau, kad nueisiu ir visi į mane žiūrės – kas čia toks? Bet ačiū Dievui vienas iš mano kolegų, kuris buvo ne labai praktikuojantis, paklausė, ar buvau kada nors mečetėje. Jis pasiūlė nueiti, nes pusę metų jau buvau musulmonas, o nė karto nesilankiau mečetėje. Ge-

rai, pagalvojau, kaip čia dabar vadybininkas, o rodyti pavaldiniui, kad kažko bijau. Nuėjome į mečetę ir, žinokite, aš atsisėdau ir tas jausmas neapsakomas, aš jį dar dabar jaučiu“, – prisiminė J. Brundza. Tiesa, ilgainiui vyrą pradėjo stebinti, kad kolegos pakistaniečiai ne itin kruopščiai laikosi visų islamo priesakų: „Jie nesimeldė penkis kartus per dieną, jie nesilaikė tikėjimo raidės“. „Aš net nustojau dirbti tame maisto produktų prekybos tinkle, nes jis prekiavo ir kiaulienos produktais, kituose filialuose buvo pardavinėjamas alkoholis. Mano kolegos dabar tebedirba ten, o aš esu žmogus prie raidės – jeigu jau esu pasirengęs kažko gyvenime laikytis, tai aš laikausi iki raidės. Jie lengva ranka numoja, nors aš jų klausiu, ar jie prisimena, ko mokė mane – kad Dievas myli, bet Dievas yra ir piktas“, – pasakojo J. Brundza. Vyras teigė iš kolegų išgirdęs, kad pardavinėti kiaulieną bei alkoholį galima, mat šiuos produktus vartoja kiti žmonės, tačiau pats J. Brundza sako su tuo nesutinkantis. Jam atrodo, kad tokie produktai negali eiti per musulmono rankas. Lygiai taip pat jį nustebinio, kad kolegos musulmonai po Ramadaną pakvietė jį į barą išgerti pintos alaus. „Man buvo keista. Ėjau tada, nes vis tik kolegos, o aš pats jų vadybininkas, bet man vis tiek buvo keista dėl alkoholio“, – sakė vyras.

Tėvas išsižadėjo, mama verkė

J. Brundza teigia, kad žinia apie jo atsivertimą į islamą buvo itin sunki tėvams – tėtis jo atsižadėjo, o mama, kuri buvo dievobaiminga katalikė, tiesiog verkė. Problemų kilo ir su tuometine drauge, su kuria vyras palaikė romantiškus santykius, kartu gyveno, tačiau mergina buvo iš viso nereliginga. „Mano tėtis pasakė „Tu man ne sūnus“, o mama labai verkė. Ji yra labai labai religinga ir jai tai buvo lūžis. Juolab, kad mano brolis buvo pranciškonų vienuolis ir paliko tikėjimą. Mamai tai buvo absoliutus šokas – vienas sūnus atsisakė vienuolystės, kitas – po ketverių metų pakeitė tikėjimą į islamą“, – sakė J. Brundza. Pasak jo, tėvui atrodė, kad islamas yra teroristų ideologija ir esą negalima pasitikėti pranašu, kuris turėjo devynias žmonas iškart, buvo pedofilas ir panašiai. „Aš nesipykau su jais, priėmiau, kas man duota. Paskambindavau kas kelis mėnesius, paskui vėl ir vėl – dabar su tėčiu jau kalbuosi, ačiū Dievui. Su mama irgi. Jie galvojo, kad aš palikau lietuviybę, nes tapatino religiją su kultūra, bet religija nėra kultūra. Paskui pamatė, kad kalbu lietuviškai ir panašiai, tik tiek, kad man labiau rūpi pomirtinis gyvenimas“, – pasakojo Justas. Panašių problemų kilo ir su tuometine mergina, kuri nebuvo nei musulmonė, nei praktikuojanti

krikščionė. Su ja Justas palaikė romantiškus santykius, drauge gyveno. Draugystė dar tęsėsi ir jam priėmus islamą, tačiau vyras teigia sulaukdavęs nuomonės, kad taps teroristu. Jam nusprendus griežtai laikytis islamo raidės, su mergina santykiai sutrūko, nes ji nenorėjo tapti musulmone. „Mano tuometinė draugė manė, kad tai teroristinė religija, kad moterys užspaustos, neturi jokių teisių. Pusę metų ji griežė dantis, bet kai nuėjau į mečetę pirmą kartą ir pajutau dvasinį pakilimą, jau turėjau pasakyti, kas ir kaip. Aš nesu žmogus, kuris iš karto liepia moteriai – priimk tikėjimą arba ne. Sakiau, kad tikrai ją myliu ir noriu vesti, bet islame neįmanoma vesti moters, kuri net ne krikščionė. Ji nebuvo krikščionė, ji buvo laisvo oro direktorė, neturėjo pažiūrų“, – pasakojo Justas. Vyras pasakoja bandęs įtikinti merginą savo tikėjimu, davęs skaityti islamo veikalus, diskutavęs su ja apie religiją, bet santykiai nepasistūmėjo ir nutrūko.

Žmoną surado internete

Tačiau J. Brundza vienišas ilgai nebuvo, mat gyventi kitos religijos šalyje ir neturėti žmonos jam atrodė grėsminga: „Mes, vyrai, turime savo lytinius poreikius, todėl kai suaugęs vyras neturi nei žmonos, nei panelės, jam sunkiau valdytis“. Vyras sako puikiai supratęs, kad tokioje valstybėje kaip Didžioji Britanija niekas nebaudžia musulmonų už nesantuokinius santykius, bet norėjo laikytis islamo priesakų. „Aš jaučiau poreikį vesti iš karto. Neturėjau jokios šeimos čia, o musulmoniškoje bendruomenėje jaunas žmones suveda šeima – jaunuoliai pamato vienas kitą, tiek ir užtenka. Nėra tokių ilgalaikių svarstymų“, – pasakojo J. Brundza. „Turėjau eiti į interneto svetainę, kur musulmonai susipažįsta vienas su kitu. Moterys su vyrais ten kalba internetu, parodo video, bendrauja per „Skype“ ar „Messenger“. Buvo netgi tokių atvejų, kai moteris nusiėmė hidžabą – parodė nuotrauką su hidžabu ir parodė be hidžabo bei pasakė norinti ištekėti. Aš jai sakiau, kad jeigu ji TAIP daro, nors mane pažįsta tik vieną dieną, tai sėkmės jai, bet aš turiu nuojautą, kad mums ne pakeliui“, – prisiminė Justas. Vyras teigia, kad praėjus penkioms dienoms po užsiregistravimo minėtoje svetainėje jį užkalbino dabartinė jo žmona ir beveik po mėnesio pora susituokė. „Mes susimatėme tik du kartus ir apsisvedėme“, – sakė lietuvis su žmona jau auginantis du vaikučius. Justas teigia, kad jo žmona dėl ligos juda su vežimėliu, tačiau vyras sako supratęs, kad tai toji moteris, kurią reikia vesti: „Aš žinojau, kad aš noriu ją vesti, apėmė tokia ramybė. Dar prieš pamatydamas žinojau, kad ją vesiu. Man nerūpėjo nei

jos amžius (moteris buvo septyneriais metais vyresnė – DELFI), nei jos fizinis būvis, aš apsisvedžiau dėl to, kad ji myli Dievą, stengiasi džiuginti Dievą savo darbais ir poelgiais“.

Kalbėdamas su moterimi pasuka galvą ir nuleidžia akis

Klausiamas, kaip perėjimas į islamą pakeitė jo elgesį su moterimis, J. Brundza teigia, jog iš pradžių didelių pokyčių nebuvo – sveikindamasis su moterimis paduodavo ranką, kalbėdamas žiūrėdavo į akis. Tačiau nusprendęs sekėti islamo raidę, vyras po kiek laiko sako pakeitęs elgseną. „Pažiūrėjus į mano elgesį prieš tai ir vėliau – aš esu visiškai skirtingas žmogus. Pavyzdžiui, jeigu būtumėte Londone, aš vis tiek sakyčiau, kad geriau kalbėtis telefonu nei susitikti asmeniškai. Prieš tai aš būčiau susitikęs su jumis, paspaudęs ranką, sakyčiau „Laba diena, prašom išgerti kavos“ ir visa kita. Bet šiuo metu, kai aš jau žinau, kas yra Viešpačiui malonu ir kas piktna Viešpatį, aš labiau renkuosi saugų kampelį, aš nenoriu piktinti Viešpaties, kad nedarau pakankamai gerų dalykų. Žinau, kaip yra sunku patekti į dangų, todėl kiekviename žingsnyje reikia mąstyti – ar tai gerai, ar negerai“, – sakė pašnekovas. Tiesa, Justas pasakoja, kad bendraujant su moterimis kyla kai kurių nesusipratimų. Pavyzdžiui, dalykiškai bendraudamas su kokia nors moterimi J. Brundza arba nuleidžia akis, arba pasuka galvą 30 laipsnių kampū. Tačiau kai kurios pašnekovės, susidūrusios su tokia elgsena išsivėdėdžia, nes jaučiasi negerbiamos. „Aš vaikštau gatvėje, aš žiūriu į apačią, stengiuosi nežiūrėti į moteris. Pavyzdžiui, vairuojant aš turiu matyti kelią, bet kai sustoju prie perėjos ir žmonės turi praeiti, aš turiu žiūrėti į apačią, o kai praeina (matau akies kampū), važiuoju toliau. Panašiai ir parduotuvėse, nes kasininkėmis dažnai dirba moterys. Taip elgiuosi visur, kur yra moters ir vyro kontaktas“, – teigė Justas. „Bet čia, Anglijoje, moterys mato tai arba kaip kuklumą ir drovumą, arba kaip įžeidimą. Sako: tu į mane nežiūri, kodėl nežiūri, kodėl nusuki savo veidą? Aš kalbuosi pasukęs veidą 30 laipsnių kampū, žiūriu į apačią. Jos tai supranta kaip pažeminimą, bet aš jų nežeminu, aš jas gerbiu, aš taip rodau savo pagarbą, nes nežiūriu nuo galvos iki kojų įsivaizduodamas visokius dalykus“, – aiškino J. Brundza.

Islame moteris – kaip Anglijos karalienė?

Kalbėdamas apie moters vaidmenį visuomeniniame gyvenime, pašnekovas pabrėžė, kad laikantis islamo priesakų moteris neturėtų dirbti, o jeigu

dirba – tai geriau iš namų arba tik moteriškame kolektyve, kai su vyrais bendraujama telefonu arba per kokį kitą asmenį. Vyras sako, kad jo žmona prieš santuoką dirbo valstybiniame sektoriuje, bet po vestuvių šeimoje buvo priimtas sprendimas šio darbo atsisakyti. „Mes esame lygios sielos, bet fiziniame lygmenyje esame skirtingi, todėl mūsų pareigos yra skirtingos. Kai Vakarų pasaulis bando sutapatinti moterį su vyru, tai savo esme yra klaida. Nes Dievas davė moteriai tokias savybes, kurių vyras neturi, ir atvirkščiai. Per tas savybes Dievas davė ir pareigas. Pavyzdžiui, vyras negali gimdyti, negali pastoviai sėdėti namuose. Tai kažkas nenatūralaus – vyrui duotos tokios savybės: eiti, dirbti ir uždirbti šeimai, apsaugoti šeimą, vadovauti jai. Nenatūralu vyrui būti namuose, nenatūralu vyrui nedirbti“, – aiškino pašnekovas. Pasak J. Brundzos, Dievas yra liepęs moterims prisidengti kūną, išskyrus veidą ir plaštakas, o apranga formaliai netgi turėtų būti ilgesnė nei moters ūgis – kad drabužis vilktųsi. „Moterys prisidengia iš meilės Dievui“, – aiškino Justas, pridūręs, kad moters apranga negali būti aptemta, išryškinti krūtinės, klubų, liemens ar kojų. Kalbėdamas apie veido pridengimą, jis pabrėžė, jog ši tradicija kilo

iš praeities: pranašo Mahometo žmonoms buvo įsakyta prisidengti savo veidus, tad šiais laikais kai kurios musulmonės tiesiog seka pranašo žmonių pavyzdžiu. Vyro teigimu, moterys dengia savo figūrą ir plaukus dėl to, kad tai yra turtas, kuris neturi būti matomas visiems: „Ir tas turtas priklauso tam, už kurio ji ištekėjo. Ji turi visą teisę dėvėti „Gucci“, „Versace“ ar „Prada“ drabužius, gali vaikščioti net nuoga, bet namuose – tai priklauso tik namams“. Tačiau argumentuodamas, kodėl musulmonės moterys yra palankesnėje padėtyje nei kitų religijų tikinčiosios, J. Brundza pateikė Jungtinės Karalystės karalienės pavyzdį: „Ar Anglijos karalienė vairuoja? Ne, ji nevairuoja, nes turi vairuotojus. Ar Anglijos karalienei reikia eiti į parduotuvę? Ne, už ją viską nuperka. Ar jai reikia daryti visokius žemiškus dalykus? Ne, nereikia, nes už ją viską padaro, ji tiesiog yra karalienė. Tai mūsų moterys islame yra kaip karalienės, mes joms duodame viską. Jų poreikiai mums, vyrams, yra įsakymas“.

Publikuota: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/islama-priemes-lietuvis-musulmonams-moteris-kaip-anglijos-karaliene.d?id=60546951>, 2013-02-01.

IŠSAUGOJĘS SVARŲ KŪRĖJO ŽĖRESĮ

POVILAS SIGITAS KRIVICKAS

Kai nakties danguje regime tūkstančius šviesulių, žinome, jog daugelio jau seniai nebėra. Tačiau jų šviesa per šimtus metų tebeskrieja iki mūsų. Panašiai yra ir su tauriais žmonėmis, kurie išėję lieka mums šviesti savo darbais.

Toks buvo ir prelatas Antanas Rubšys (1923–2002), su kuriuo likimas man lėmė bendrauti paskutinį šviesaus kunigo ir humanitaro gyvenimo dešimtmetį. Šiandien vėl yra proga prisiminti šį taurų žmogų.

Iš garsiausių Septynių pasaulio stebuklų tik Egipto piramidės išliko iki mūsų laikų. Tačiau didįjį septynetą derėtų papildyti dar vienu šias dienas pasiekusiu senovės šedevru – Šventuoju Raštu. Jo gilioji išmintis ir Žodžio grožis per tūkstantmečius pasiekia vis naujas pasaulio kartas.

Kumrano ritinėliai ir kompiuteris

2003 metų vasarą Jeruzalėje, Izraelio muziejuje, teko matyti pačią seniausią Šventojo Rašto versiją – Kumrano rankraščius, sukurtus mūsų eros išvakarėse. Jų ritinėlius, sudėtus į amforas, oloje netoli Negyvosios jūros 1947 metų žiemą rado trys beduinų piemenys. Tai laikoma vienu svarbiausių žmonijos archeologinių atradimų. Apie jį pirmą kartą prieš dvidešimt metų teko išgirsti iš žmogaus, kuris Šventąjį Raštą galėjo skaityti visomis originalo kalbomis – hebrajų, aramėjų ir graikų. Mudu sėdėjome nedideliame jaukiame Manhattano koledžo bendrabučio kambaryje, pilnutėliame knygų visais pašaliais. Tik šviesiausioje vietoje prie lango dar buvo vietos kompiuteriui.

– Pieštukais ir parkeriu rašiau daug knygų ir parašęs pajusdavau, kad man rankos dreba. Todėl persėdau prie kompiuterio, – giedrai šypsodamasis pasakojo tada septyniadešimtuosius ėjęs kambario šeimininkas. – Kompiuteris labai lengvas dėl rankų, jautriai reaguoja – tik palietei, ir raidę turi! Dievo dovana – šitas išradimas.

Taip kalbėjo žmogus, išvertęs visą Šventojo Rašto Senąjį Testamentą.

Sužemaitinti Pranašai

Paklaustas, kiek moka kalbų, profesorius Antanas Rubšys atsakė:

– Dvidešimt vieną. Apvaizda man davė audrą gyvenime, ir ji buvo labai vaisinga. Mokiausi Italijoje, Vokietijoje, Artimuosiuose Rytuose. Audra – būtinas gyvenimo elementas, kad toliau viskas vystytųsi, ir rugiai, kviečiai gautų žiedadulkių. Be audros jie toliau negyventų. Taip ir žmonės, nes be audros istorijoje nėra ateities. Audringą metų dabar išgyvena mūsų tauta, bet aš tikiu, kad jos laukia geresnė ateitis.

– O kokią kalbą labiausiai mėgstate?

– Gimtąją – žemaičių. Man truko dvejus su puse metų sužemaitinti vien „Pranašų knygas“. Pranašai yra labai poetiški. Žemaitiškai jie nekalba. Jie kalba hebrajiškai. Žemaičių kalba jiems yra sunki, užtat versdamas užtrukau. Lengvesnė buvo „Penkiaknygė“. Ji labiau istoriška, mažiau poetiška.

– Jūs, sakėte, stengėtės Šventąjį Raštą sužemaitinti, bet jūsų vertimas puikiai suprantamas ir man, kilusiam iš pietvakarių Lietuvos.

– Ačiū Dievui, – skaniai nusijuokė. – Verčiau taip, kad visi lietuviai suprastų.

Iki Antano Rubšio Šventąjį Raštą lietuviškai buvo prakalbinę protestantų kunigas Jonas Bretkūnas (1590 m.), vyskupas Juozapas Arnulfas Giedraitis (1816 m.) ir arkivyskupas Juozapas Skvireckas (1936 m.). „Lietuvos Vyskupų paskatintas imtis Senojo Testamento vertimo, prelatas A. Rubšys sėkmingai atliko šį milžinišką darbą“, – 1999 metų leidimo įžangoje rašė Vilniaus Arkivyskupas Metropolitai Audrys Juozas Bačkis, dar paminėdamas, kad, visą gyvenimą paskyręs didžiojo religijos ir kultūros paminklo studijoms, darbštusis vertėjas apvažinėjo bei išvaikščiojo Šventojo Rašto kraštus ir įsigilino į Senojo Testamento tautų kultūrą bei istoriją.

„Esi namie“

Apie savo pažintines keliones pats vertėjas taip pasakojo:

– Norėjau aplankyti visus kraštus, kurie susiję su Šventuoju Raštu, – nuo Irano iki Tuniso. Ne kartą dirbau su archeologais. Bandžiau metodiškai panaudoti archeologiją Šventojo Rašto studijoms. Kasinėdamas ir pamatęs savo akimis, gali pajusti anų laikų tikrovę: kaip žmonės rengėsi, ką jie valgė. Kai po to skaitai Šventajame Rašte apie jų gyvenimą, tada – ak! – esi

namie. Nemažiau, o neabejotinai dar labiau jautėsi profesorius namie, grįždamas į Lietuvą, o ypač – į gimtąją Žemaitiją.

– Iš Bučių kaimo, kur augome, aštuonis kilometrų žygiuodavome į mokyklą Laukuvoje, – prisimena trejetu metų jaunesnė sesuo Apolonija, – Antanas buvo man kaip geriausias draugas ir patarėjas. Antanui Rubšiu dar jaunystėje teko būti atrama ir žymiai vyresniems už save.

– Kai keturiasdešimt pirmaisiais sėdėjome rusų kalėjime Tauragėj, į kamerą grįžo apdujęs nuo kankinimų Vilius Vyprecas, kurį enkavedistai žiauriai tardė porą savaitių. Vilius manė, kad jį gali sušaudyti ateinantį rytą, todėl jis nori atlikti išpažintį ir kreipėsi į mane: „Antanai, tu esi jauniausias, kai išėsi iš kalėjimo, nunešk išpažintį mano kunigužiui.“ Jis išpažino man savo nuodėmes ir susaistė mane išpažinties paslaptimi. Karo pradžioje išėjęs iš kalėjimo, įvykdžiau tą įpareigojimą, tapusį pašaukimo kunigystei pradžia, kai įstojau į kunigų seminariją Telšiuose.

Baigiantis karui pasitraukęs į Vakarų, jaunasis kunigas pradėjo nelengvą išėvimo kelią. 1945–1949 m. ir 1957–1958 m. studijavo popiežiškame Grigaliaus universitete ir popiežiškame Biblijos institute Romoje, o 1971–1972 m. – popiežiškame Biblijos institute Jeruzalėje. Ilgiausias sustojimas – Manhattano koledžas Niujorke. Ten 34 metus Antanas Rubšys dėstė Šventojo Rašto pagrindus. Juos jis ne vieną semestrą perteikė ir Vytauto Didžiojo, Vilniaus edukologiniame universitetuose bei Kauno, Telšių kunigų seminarijose, kai atsirado galimybių ilgesniam laikui atvykti į nepriklausomybę atgavusią Lietuvą. 1997 metais jo ilgametis Šventojo Rašto vertimo darbas buvo įvertintas Nacionaline kultūros ir meno premija.

Mylėjo visus

Nors ir užsiėmęs dideliais rašto darbais, kuriems atlikti reikėjo gilaus susikaupimo ir vienatvės, prelatas Antanas Rubšys anaipol nebuvo atsiskykęs nuo žmonių. Jis juos mėgo ir kiekvienam į jį prašnekusiam skirdavo tiek dėmesio ir laiko, kad, atrodė, niekur nė nesukbėtų.

Tęsdami nesibaigiančias šnekas apie gyvenimo prasmę ir paskirtį, apie atjautą ir meilę (romantiškąją ir krikščioniškąją), mudu nesykį traukėme į profesoriaus mėgtą užėigą šiauriniame Bruklino po „sabvėjus“ (gatvių traukinio) estakada. Jis dėvėjo džinsus, languotus marškinius, darbininkišką „kepkutę“ ant galvos. Kaip daugelis išorinio prašmatnumo nepaisančių amerikiečių. Vos peržengęs smuklės slenkstį, profesorius glebėščiuodavosi su mėgstamą lankytoją

pasitinkančiomis padavėjomis, o palydovui per petį lietuviškai tardavo:

– Aš tik tiek, kiek prelatui leista.

„Iš jo dvelkė šiluma ir padavėjoms, ir prezidentams, – prisimena artimai profesorių pažinojęs niujorkietis finansininkas Vytautas Vebeliūnas. – Jį sutikęs tu tapdavai bejėgis būti blogas. Didelę dalį savo profesoriškos algos jis atidėdavo Bendrųjų fondų (Mutual Funds) akcijomis.“ Pasak V. Vebeliūno, per daugelį metų turėjo susidaryti nemažas turtas. Prelatas Rubšys pasielgė su jam būdingu altruizmu, nes „kažkiek palikęs artimiesiems, visa kita išdalino labdarai.“

Atjauta ir tolerancija buvo jam būdinga ir kalbant apie kitas religijas:

– Pasaulyje yra daug žmonių, daug tikėjimų. Visi kopija į Dievo kalną. Dieviškoji meilė turi daug veidų. Visi dorieji žmonės žino: užjauk savo artimą, nedaryk jam to, kas pačiam nepatinka. Tokiu būdu kurk taiką, kurk vienybę, kurk ateitį.

Paskutinis susitikimas

Buvo 2001 metų pavasario pats gražumas. Žydėjo kaštonai. Mes negalėjome atsivaikščioti po nuostabųjį Vilniaus senamiestį ir atsikalbėti. Tada dar nežinojome, kad likimas lėmė mums matytis paskutinį kartą. Atmušę padus, „Stiklių“ rūsyje valgėme bulvę, kaimiškai įdarytą kumpiu, užgerdami „Utenos“ alumi. Paskui vėl žingsniavome senosiomis sostinės gatvelėmis. Nuolat žiūrėjau į savo mielą pašnekovą pro aparato ieškiklį, matydamas jį su ta pačia „kepkute“, kaip Niujorke, ir su Švento Rašto abiejų testamentų leidimu vienoje knygoje (Naująjį Testamentą vertė kun. Česlovas Kavaliauskas), kurią pirko „Akademijos“ knygyne. Ją prelatas skyrė mano šeimai ir dedikacijoje užrašė: „Žėrėkite svarių Kūrėjo žėresiu – reikšdamas pagarbą ir dėkingumą Antanas Rubšys. Vilnius 2001 05 19“.

Šių metų lapkričio penktąją jam būtų suėję devyniasdešimt. Nesulaukė. Išėjo Amžinybėn 2002-ųjų rugpjūčio dvidešimtą, nuveikęs didžiulius rašto darbus ir išties nepakartojamai jais sužėrėjęs. Tai – Šventojo Rašto Senasis Testamentas (vertimas); Raktas į Senąjį Testamentą (3 tomai); Raktas į naująjį Testamentą (2 tomai); Šventojo Rašto kraštuose (3 tomai); Islamas: religija, kultūra, valstybė; Ateikite ir pamatykite. Svarus įnašas į mūsų lietuviškąją raštiją.

Publikuota: <http://www.kaunozurnalistai.lt/26425/>, 2013-11-02.

RELIGINĖ ĮVAIROVĖ LIETUVOS ŽINIASKLAIDOJE

RELIGINĖ ĮVAIROVĖ LIETUVOS ŽINIASKLAIDOJE